

— A kenyérsütéshez felhasznált triticaleliszt alapján megállapították, hogy a belőle sütött kenyér íze a rozskenyéréhez hasonló, de „versenyképesebb” annál. Jó minőségű búzaliszttal keverve pedig ízletes, kellemes illatú kenyér alapanyagául szolgál.

Szükszavúak lennének azonban, ha dr. Kiss Árpádról csak mint „a triticale atyjáról” szólnánk. Mert — a *mag nélküli görögdinnye* megteremtése ugyan-csak az ő nemesítő fantáziáját, kutatói hozzáértését dicséri.

— Szontágh Gusztáv így írt a múlt században: „Száz év múlva kacagni fogják mostani dinnyeművelési módunkat...” Nem kacagtuk ki, még ma sem. A természetes napjainkban is meglehetősen elmaradott, a szelekciós módszer elavult és hibás; új, korszerűbb eljárások kellene.

A mag nélküli dinnye — keresztezési kombinációk eredménye. A kevés magú heterózis fajtából sikerült az új fajtákat előállítani. Nem volt könnyű a nemesítési feladat, de többféle célravezető módszer ismeretében végül is sikerült. A kezdeményezés ez esetben is a kecskemétié. Ez a munka csaknem egy évtizede, 1959 tavaszán indult. Hazánkban eladdig a nagy testű dinnyefajtákat kedvelték. A kecskeméti kutatók viszont a 3—5 kilósakra törekedtek. A kísérletsorozat a világnak szinte minden tájáról begyűjtött fajtáknak vette kezdetét. Alapfajtaként a Dew Green és a jól ismert Sugar Baby szolgált. Mint a Bács megyei nemesítők mondják, egyszerű heteróziással is jó eredmény érhető el a kis gyümölcsű fajták létrehozásában. Tavaly például már két fajtájuk részeshülhetett állami elismerésben.

— Dinnye, mag nélkül? — tesszük fel a kérdést, majdhogynem magunk is támaszkodva.

— A közönséges dinnyében ötszáz-ezer mag van, a mi mag nélkülinkben pedig csak magkezdemények. A fogyasztáskor az imitt-amott fellelhető 5—15 mag aligha jelent „zavaró körülményt”... Harmonikus zamat, jó cukorszav arány jellemző még a gyümölcsre. Bemélnék, rövidesen mindenfelé elterjed és közkedvelté válik, ahol csak hívei vannak a dinnyének. Márpedig hol nincsenek?!

— Merre tart a további kutatás, melyek a közeljövő legfontosabb feladatai?

— A KGST a triticalekutatás folytatására adott megbízást. Emellett most igyekszünk kiépíteni a kapcsolatot a FAO-val, az élelmezésügyi világszervezettel. Harc az éhezés ellen — ez a legfőbb jelszó, s e cél elérésében óriási a triticale jelentősége. Hiszen — a takar-

mányozási kihatásokat is figyelembe véve — több kenyeret, s egyúttal több húst is jelent!

S ha már eddig eljutottunk, nem mehetünk el szó nélkül a kísérleti intézet országhatáron túl is jó hírű tudományos tevékenysége mellett.

— Elsődleges feladatunk a táj kutatás — hangzik a DUTIMEKI második számú vezető emberének felvilágosítása. —; közismert fő profilunk pedig a zöldség- és gyümölcs-, továbbá a homoki növénytermesztés. Intézetünk a fő felelőse az országos paradicsomnemesítési programnak. Nem kevésbé jelentős kutatási ág a fűszerpaprika-nemesítés, amelyet a szegedi kutatók bevonásával, azokkal egyetértésben végzünk: Míg megyénkben Kalocsa és környéke a csípősségmentes, addig Szeged a különleges zamatú csípős fűszernövény igazi házája.

JÓBA TIBOR

MŰVELTSEG

NAPIRENDE: KATONA JÓZSEF ÖSSZES MŰVEINEK KRITIKAI KIADÁSA

A *Kiskunság* legutóbbi számában Bognár András javaslatot tett Katona József összes műveinek kritikai kiadására. A hasonló javaslatoknak Kecskeméten már hosszú története van. Először Csányi János vetette fel 1840-ben a *Társalkodó*-ban, hogy az Akadémia gyűjtse össze és adja ki Katona „nyomtatásra méltó munkáit”, 1942-ben pedig a Katona József Társaság fordult hasonló céllal az Akadémiához. Köztudomású, hogy egyik terv sem sikerült. Ezúttal azonban talán nem leküzdhetetlenek az akadályok. Az Akadémia Irodalomtörténeti Intézete és a kecskeméti városi tanács között már évekkal ezelőtt elvi megegyezés jött létre a kritikai kiadás megindítására. Hogy eddig mégsem történt semmi, annak egyértelmű oka — modern kifejezéssel élve — a kapacitás hiánya, érteve ezen elsősorban nem is az anyagiakat, hanem a megfelelő szakértelemmel és munkára fordítható idővel rendelkező tudományos kutatót.

Mínthogy a kiadás munkatársaként magam is számba jöttem, gondolkoztam a problémámmal, s meg kell mondanom, keményebb diónak tartom, mint Bognár. Ismeretes, hogy Katona műveinek két olyan kiadása jelent meg eddig, amely a teljesség igényével készült: Abafi Lajosé 1880—81-ben és Solt Andoré 1959-ben. Az elsőre kár szót vesz-

tegetni: Abafi derék úttörője volt a magyar klasszikusok kiadásának, de nem elmélyült filológus, kiadása ezért hiányos is, pontatlan is. Solt Andor 1959-i kiadása azonban jeles szakember műve, sok tekintetben a kritikai kiadás előmunkálatának tekinthető, de az, hogy ez a maga nemében kiváló kiadás sem tudott minden problémát maradéktalanul megoldani, önmagában is figyelmeztet az elénk tornyosuló nehézségekre.

Az első kérdés a kritikai kiadással kapcsolatban az, hogy mi kerüljön bele: Katona minden irodalmi műve vagy valamennyi fennmaradt írása. Hosszú érvelésre itt nincs hely, igyekszem tömören megfogalmazni a magam — biztosan vitatható — véleményét. Kerüljön bele Katona valamennyi irodalmi igényű műve (a *Vadásznapló*-t — Solttal ellentétben — ezek közé számítanám) és minden olyan egyéb írása, amely életrajzi vonatkozású, vagy egyéniségére fényt vet. Ilyen akad a Hajnóczy Iván által publikáltak között is (*Katona József Kecskeméten*. Kecskemét, 1926), de tüzetesen át kell tanulmányozni a kecskeméti levéltárban nagy számban fellelhető ügyési iratait is. (Hozzáténném: egyáltalán nem vagyok benne bizonyos, hogy a könyvtárakban, levéltárakban lappangó egykorú kéziratok, sőt nyomtatásban publikált anyagban nincs-e még ismeretlen Katona-mű.) Solt kiadásának *Egyéb iratok* című részét tehát valószínűleg jelentősen növelni kell, de megjegyzem, hogy van Katonának olyan ismert irodalmi jellegű műve is, amely hiányzik Solt könyvéből: szüleikhez írt gyerekkori újévi verses köszöntője és 1962-ben felfedezett cikke (*A honnyi művészség és művészek eránt*) a *Tudományos Gyűjtemény* 1818. évfolyamában.

A második probléma a szövegűség. Katona műveinek csak kisebb része maradt ránk autentikus szöveggel (a *Bánk bán* első kidolgozása, versei és néhány kisebb jelentőségű írása eredeti kéziratban, a *Bánk bán* végleges szövege és a *Tudományos Gyűjtemény*-ben megjelent három cikke életében kinyomtatva), többi műve részben apja másolatában (*A borzasztó torony*, *Monostori Veronka*, *Ziska*, *Jeruzsálem pusztulása*), részben Katona halála után az apja által sajtó alá rendezett kötetben (*Kecskemét története*), részben közel egykorú ún. sűgőpéldányokban (*Mombelli grófok*, *Jolánta*, *István*, *Luca széke*, *Aubigny Clementia*), részben azóta megsemmisült kéziratokra támaszkodó későbbi kiadásban (*A rózsza*, az *Ilka* bírálata, történelmi jegyzetek s néhány kisebb írás

Miletz József *Katona József családja, élete és ismeretlen munkái* — Bp. 1886. — c. művében). Az utóbbiak megbízhatósága természetesen kétes. Épp Solt kiadásának korrekciója bizonyítja ezt, amelyet az apa által kiadott kötet fejezeteinek sorrendjében hajtott végre — véleményem szerint helyesen. Elősegítené a szöveggondozás munkáját, ha egy-egy mű több másolatban állna rendelkezésünkre. A drámák közül csak a *Luca széke*-nek maradt fenn két sűgőpéldánya, de feltehető, hogy előkerülhet még valamelyik Katona-dráma eddig ismeretlen másolata, hiszen — legalább is Horváth Döme közlése szerint (1856-i *Bánk bán*-kiadásának előszavában) — ezek közül többet játszottak az 1830-as, 40-es években is. Katona verseinek és Miletz által kiadott történelmi jegyzeteinek az apja másolatában fennmaradt kézírata megtalálható a kolozsvári ref. kollégium könyvtárában. (Mikrofilm-másolata a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárában). Mint Solt kiadásáról szóló bírálatomban is írtam (ItK 1961. 2. sz.), ezt feltétlenül össze kell hasonlítani a Miletz-féle szöveggel, mert bővebb annál. Természetesen minden olyan esetben, amikor a rendelkezésünkre álló szövegek eltérnek egymástól, a helyesnek elfogadott szöveg mellett az eltérést is közölnünk kell a szövegváltozatokban. Véleményem szerint ezek között még a sűgőpéldányokban talált nyilvánvalóan utólagos betoldásoknak is szerepelniök kell, mert ezek sem egyszerűen szöveggromlások, hanem a művek színpadi utóéletének is dokumentumai.

A szövegűség problémájához tartozik a helyesírás kérdése is. Elvileg egyetértek Bognár Andrással abban, hogy jó lenne megőriznünk Katona helyesírási sajátosságait, mert ezek gyakran nem választhatók el a nyelvi sajátosságoktól. Másrészt viszont épp az eredeti kézirat viszonylag igen minimális terjedelme miatt mégis szükségesnek látszik egy bizonyos fokú egységesítés a hangjelölésben és a központozásban, mert egyébként abba a hibába eshetünk, hogy az íróra jellemző nyelvhasználat helyett nála kezdetlegesebb nyelvi műveltségű emberek már abban a korban is hibásnak számító formáit őrizgetjük.

A harmadik probléma a jegyzetelés. A jegyzeteknek — klasszikusaink kritikai kiadási gyakorlatának megfelelően — fel kell tárnok mindazt az ismeretanyagot, amellyel Katona műveinek keletkezésére, forrásaira, továbbhagyományozására, a bennük foglalt tárgyi és

nyelvi problémákra, értékelésre, irodalmi és színpadi utóéletre stb. vonatkozóan rendelkezünk. A legtöbb nehézség alighanem itt adódik majd. A *Bánk bán*-nál kapcsolatban az anyag szinte áttekinthetetlen gazdagsága, a többi műnél szegényessége, hézagos volta támaszthat munkánkban akadályt. Gondoljunk csak arra, mekkora anyagot kell számba vennünk művei — mindezekelőtt a történelmi művek — forrásainak feltárásakor! Külön problémát okoz majd a műveiben fellelhető szó szerinti fordítások, idézetek kikeresése. Mindenki tudja, hogy Tiborc panaszában Veit Webert fordította, a „bánki sértődés” említésével Bárány Boldizsár *Rostá*-ját idézte. Biztosak lehetünk-e benne, hogy másutt nincs ilyen; nem kell-e a legalaposabb kutatást végeznünk ebben az irányban is? De jószírvél körül sem tudjuk határolni tenni-valóinkat, hiszen minden megtalált adat továbbiak felkutatását teheti szükségesé, az összefüggések láncolata előre kiszámíthatatlan.

Természetesen a felsorolt nehézségek korántsem legyőzhetetlen akadályok. Ám szívós, nehéz és minden valószínűség szerint hosszú évekig tartó munkára lesz szükség ahhoz, hogy Katona írói rangjához, irodalomtörténeti szerepéhez méltó kritikai kiadás születessen.

OROSZ LÁSZLÓ

A KISKUNSAĞ C. FOLYÓIRAT. TÍZ ÉVE (1955—1965)

Elismerés illeti a szándékot, a vállalkozást, hogy 1955-ben Kecskeméten irodalmi, művészeti és tudományos folyóiratot adtak ki a megyei tanács, vagy a szakszervezet pénzügyi támogatásával. A cél az volt, hogy ez a lap összefogja a megye és a város szellemi erőit, hallasson magáról: a homokról, az itt élő emberekről. A szándékot — hangsúlyozom — elismerés illeti. A megvalósulás sajnos már értékeiben vitatható. Úgy gondolom, nem járok messze az igazságtól, ha azt mondom, hogy a szerkesztés számos fogyatékosága azzal magyarázható, hogy a folyóiratnak nem volt függetlenített szerkesztője (ma sincs), és csupán társadalmi munkában, „fél kézzel” csinálták, akiket megbíztak vele, felkérték rá. Ezért tulajdonképpen alig találkozunk a szerkesztői kéz nyo-

mával, elgondolásokkal. Erősen az az érzésünk, hogy az került bele a lapba, amit beküldtek, ami összejejt. Így kerülhetett egymás mellé például a mezőgazdasági termelés 3⁰/₀-os emeléséről szóló tanácsi határozat és *A szívek kitárulnak* című elbeszélés. Hozzáteszem azonban, hogy ez a kezdet kezdetén, 1956-ban volt. Az azt követő években javulás tapasztalható. Tematikai gazdagság, színvonalasabban megírt cikkek. Elvértve akad ilyen az 1955-ös évfolyam számaiban is, például Arany János nagykőrösi működéséről, Kodály Zoltán szenvedélyes nyelvészeti írása, Nagy Czirok László anekdotái, Kálmány Lajos népdalgyűjtéséből egy szemelvény (kár, hogy a továbbiakban megreked ennek az igen gazdag munkának az ismertetése. Tudomásom szerint ugyanis Kálmány Lajos gyűjtése igen terjedelmes és értékes anyag). Abban az időben úttörő munkának számított Rácz Kálmán ismert cimbalomművész cigánynépdal-gyűjtése. Ezek közül — alig tízsornyi szöveggel — mindössze kettőt mutat be a Kiskunság.

Általában erőssége a folyóiratnak a hagyományokkal való törődés. Hiba azonban, hogy ez is spontán módon, teljesen tervszerűtlenül tükröződik a hasábjakon. Pedig ezeknek az elemző és olvasmányos módon megírt, sokszor kuriozumszerű tanulmányoknak, emlékezéseknek, gyűjtéseknek igen nagy ismeretterjesztő haszna, irodalmi értéke van. Mezősi Károly Móra Ferenc tanulóéveiről ír 1956-ban. Szintén ebben az évfolyamban található „egy elfelejtett színesznőről” szóló írása, amely a szabad szállási temetőben nyugvó Prielle Kornéliáról szól (mellesleg: néhány méterre fekszik Petőfi egykori menyasszonya attól a Nagy Károlytól, aki az 1846-os képviselőválasztásokon a költő dicsőtelen riválisa volt).

Nagyon érdekesek, helytörténeti szempontból figyelemre méltók Juhász István írásai a városi tanács épületéről, a nagytemplomról stb. Szívesen és előszeretettel foglalkozik a Kiskunság — érthetően — Katona Józseffel, életével és műveivel. Az 1955-ös évfolyam első száma például teljes bibliográfiáját közli a költő műveinek, sőt egy ismeretlen Katona-verset is publikál *A boldog éj* címmel, amely teljesen és kizárólag Csokonai Vitéz Mihály erőteljes hatásáról árulkodik. Ugyancsak itt találjuk meg a tragikus hirtelenséggel és fiatalon elhunyt Katona tervezett nagy művének, Kecskemét város történetének „előbeszédét” is. Később a folyóirat kezdi felfedezni, hogy bővíteni lehet a